

FRANQUISME I REPRESSIÓ

a Sant Feliu de Guíxols durant la postguerra

Marc Auladell
Jordi Gaitx
Verònica Garcia
Àngel Jiménez
Esther Plaza

FRANQUISME I REPRESSIÓ

a Sant Feliu de Guíxols durant la postguerra

ESTUDIS GUIXOLENCES

Edició

Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
Grup de Recerca de l'Època Franquista
Diputació de Girona

Autors

Marc Auladell Agulló
Jordi Gaitx Moltó
Verònica García López
Àngel Jiménez Navarro
Esther Plaza Massó

Assessorament lingüístic

Josep Solà

Grafisme

Dosis Disseny

Fotografia de la portada

Xevi F. Güell

Maquetació i impressió

Palahí Arts Gràfiques

Dipòsit legal: GI-1.328-2006

ISBN: 978-84-935398-0-1
84-935398-0-5

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny, plànols, dibuixos i estadístiques, no pot ser reproduïda, emmagatzemada ni transmesa de cap manera ni per cap mitjà (elèctric, mecànic, òptic, de gravació o bé fotocòpia) sense autorització prèvia de l'autor i editor.

Una llar per a joves de nacionalitat alemanya a Sant Pol durant la Segona Guerra Mundial (1941-1945)

El xalet Casas del paratge de Sant Pol, un majestuós edifici noucentista d'aires centreeuropeus dissenyat per l'arquitecte gironí Rafael Masó entre 1914 i 1916, es convertí durant bona part de la Segona Guerra Mundial en una llar d'acollida per a joves de procedència alemanya. Conegut com *Hogar Alemán*, la residència de can Casas formà part d'una xarxa de centres articulada per l'Auxilio Social Alemán i escampada per diversos punts de la geografia espanyola, amb *hogares* a Cercedilla –prop de Madrid–, Logronyo, Santander, Sevilla, Cadis, Màlaga, Granada, València i Vigo. Tot plegat, un signe inequívoc de la identificació del règim franquista amb la ideologia nazifeixista del Tercer Reich, i dels gestos de col·laboració que prestà el Caudillo a Hitler malgrat els intents maldestres del dictador espanyol de fer creure a les potències aliades que es mantenia al marge de qualsevol implicació en la contesa mundial.

L'immoble de Sant Pol, ubicat en un idíl·lic paisatge típicament mediterrani, apartat del nucli urbà guixolenc i proper al mar, havia estat concebut en el seu origen com la residència d'estiu de la família del prohom guixolenc Joan Casas Arxer. A la seva mort, ocorreguda l'any 1923, la finca fou heretada a parts iguals pels seus tres fills: Agustí, Lluís i Josep Casas Vinyas. Aquest darrer, establert des d'algun temps a Barcelona, on dirigia negocis industrials, seria molt probablement qui es faria càrrec de la propietat després de 1939, atès que tant Agustí com Lluís Casas s'havien instal·lat definitivament a Suïssa després d'exiliar-s'hi en el transcurs de la Guerra Civil. Agustí moriria al país alpí el 8 de novembre de 1941.

Ara per ara, desconeixem per quina raó i a través de quins mitjans el xalet acabà esdevenint l'escenari d'aquella residència nascuda sota la inspiració del Tercer Reich. És probable que l'accés dels alemanys a la casa de Sant Pol vingués donat a través de l'esposa de Josep Casas, que era de nacionalitat polonesa. Tampoc no podem descartar la vinculació que fins el primer quart del segle XX havien mantingut els Casas amb el país germànic, tant per raons empresarials com culturals, la qual cosa podria haver posat sobre la pista del xalet de Sant Pol alguna antiga coneixença alemanya de la família. Sigui com sigui, en cap moment l'edifici hauria deixat de ser titularitat de la família Casas. Queda fora de dubte, en canvi, la relació del súbdit alemany Richard Schwenke Moser amb l'Hogar Alemán del xalet de Sant Pol. Ell seria qui s'ocuparia de l'administració d'aquesta residència. Establert des d'abans de 1936 a Sant Feliu, on treballava com a empleat de la fàbrica C.A. Greiner, Schwenke havia retornat a la ciutat l'estiu de 1939, després d'haver-ne estat evacuat en iniciar-se la Guerra Civil espanyola, atesa la seva condició de ciutadà estranger, i durant aquell lapse de temps de tres anys romangué a la ciutat

alemanya de Nürtingen. Era un home ideològicament compromès amb la política del Tercer Reich, com ho demostra el fet que les fonts documentals l'assenyalin com a representant o cap del Partit Nazi a Sant Feliu⁴⁰.

La inauguració de l'Hogar del Auxilio Social Alemán al xalet Casas tingué lloc el diumenge dia 15 de juny de 1941. La magnificència de l'esdeveniment, amb l'assistència d'una nombrosa representació oficial d'autoritats dels règims feixistes alemany i espanyol quedà testimoniada en set fotografies que el seu autor, Pere Rigau, cedí a l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols fa poc més d'una dècada. L'acte comptà amb la presència del cap del Partit Nacionalsocialista alemany a Espanya, Hans Thomsen; el cònsol general a Barcelona, doctor Jaeger; el General Federico Acosta Roldán, cap de la Divisió 42; el vicepresident de la Diputació de Girona, senyor Foix; i l'alcalde de Sant Feliu de Guíxols, Vicenç Gandol⁴¹. Hi assistiren també diversos representants de la Falange, oficials nazis de la Wehrmacht i la

⁴⁰ AGA, Secretaría General del Movimiento, u.i. 51/20.612, 22-2-1943; *Los Sitios*, 2-7-1943, p. 2.

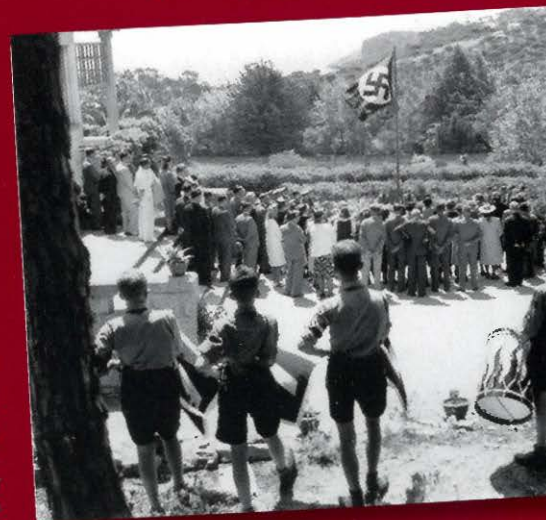
⁴¹ *El Pirineo*, 16-6-1941, p. 2; AMSFG, Fons de l'Ajuntament, Llibre d'actes de la comissió gestora, 13-6-1941, fol. 148r.

Luftware –les forces armades i de l'aviació alemanya, respectivament–. Completava la delegació germànica un petit grup de nois de les Joventuts Hitlerianes (HJ) equipats amb banderoles i tambors, i una representació equivalent de la Lliga de Noies Alemanyes (BDM), les dues institucions encarregades de la formació ideològica, d'acord amb els principis nacionalsocialistes del Tercer Reich, de la població juvenil alemanya. És probable que els nois i les noies de les HJ i de la BDM presents en aquell acte fossin els primers estadants del xalet de Sant Pol.

La inauguració de l'Hogar Alemán coincidí amb els darrers dies de la presència en un altre punt de l'estat d'una delegació de l'escola de quadres del BDM que es trobava de visita al país des de feia gairebé dos mesos i que amb la intenció de conèixer l'organització social de la Sección Femenina de FET y de las JONS havia realitzat un recorregut per l'estat tot visitant Sant Sebastià, Barcelona –incloent-hi el monestir de Montserrat el 6 de maig–, Sabadell, el llevant peninsular, Madrid i Andalusia. De fet, les relacions entre les branques femenines de la Falange i del Partit Nacionalsocialista alemany es remuntaven a 1937 i mantindrien la seva vigència fins l'any 1943 –mentre l'hegemonia dels exèrcits de Hitler es mantingué gairebé inqüestionable a Europa– amb la realització de diverses trobades d'intercanvi entre ambdues nacions. També l'Hogar Alemán de Sant Pol era objecte l'any 1943 de la visita de representants de l'un i l'altre règim, que no descuidaven les atencions protocol·làries envers aquell testimoni de la col·laboració espanyola amb l'Alemanya nazi. El 6 de maig de 1943, per exemple, el governador civil de Girona, acompanyat de l'alcalde i el síndic de l'Ajuntament de Sant Feliu –Vicenç Gandó i Santiago Janer, respectivament– i pel comandant de la Guàrdia Civil de Costes –José Cumbre– es traslladà per unes hores a la residència de Sant Pol, *“en cuyo establecimiento fue recibido con muestras de sincero afecto por la Sra. Directora y demás personas hospedadas, con las cuales conversó extensamente, recorriendo todas las dependencias de la casa y el parque que la circunda, quedando muy complacido de las atenciones de que fue objeto y de la magnífica instalación”*⁴². Poques setmanes després, el juny de 1943, la residència acolliria dues invitades il·lustres, estretament vinculades al Tercer Reich: es tractava de la cap del Servei Exterior del Partit Nacionalsocialista alemany –Ingeborg Niekerke– i de la delegada territorial de la Sección Femenina de FET y de las JONS a Alemanya i madrina de la División Azul –Celia Jiménez–, que havien vingut a Sant Pol a passar uns dies de descans. Ambdues autoritats hi foren complimentades el dia 12 de juny pel cap provincial accidental del Movimiento a Girona, Antonio Navarro Escámez; la delegada provincial de la Sección Femenina, Assumpció Olivé; l'inspector provincial

de la División Azul, camarada Sendra Dalmau; i el capità Morales, de les Milícies de FET y de las JONS de Girona⁴³. Una estada per terres catalanes que culminaria tràgicament tot just tres dies després, quan el cotxe en què viatjaven les dues visitants juntament amb el cap provincial del Movimiento –l'esmentat Navarro Escámez– i la cap del Mütterdienst o Servei de la Mare, Clara Von Steindorff –resident a Barcelona– col·lidí contra un arbre per intentar evitar l'atropellament d'un transeünt, la qual cosa provocà la mort instantània dels dos darrers i ferides de gravetat a Niekerke i Jiménez. L'accident es produí al Maresme, quan les autoritats es dirigien a Barcelona després d'haver visitat diverses dependències a la ciutat de Girona⁴⁴. La davallada del potencial bèl·lic alemany en el camp de batalla a partir de finals de 1942 i especialment al llarg de 1943 –que

condicionaria els primers moviments de Franco per “desfeixistitzar” el règim espanyol i l'impulsaria a adoptar una postura de major prudència respecte a les seves preferències sobre el resultat de la contesa mundial– no sembla que hagués afectat substancialment la continuació de l'Hogar Alemán de Sant Pol, que seguiria mantenint la seva activitat. Així, entre finals d'agost i principis de 1944 tenim notícia que el Frente de Juventudes de Figueres efectuà una visita al “campamento que las Juventudes Hitlerianas tienen establecido en San Feliu de Guixols, permaneciendo un día en el mismo en franca camaradería con los acampados”; una notícia, d'altra banda, confusa, perquè no concreta si aquell campament correspon pròpiament a l'edifici de l'Hogar Alemán o en realitat fa referència a algun tipus de servei temporal o annex que, tanmateix, estaria indubtablement vinculat a la residència del xalet Casas⁴⁵. Així mateix, entre els mesos d'agost i octubre de 1944 tenim coneixement que hi hagué allotjat a la residència algun hoste alemany masculí. A partir de mitjan setembre de 1944, en canvi, la casa es convertí en la residència d'un total de 106 refugiades ale-

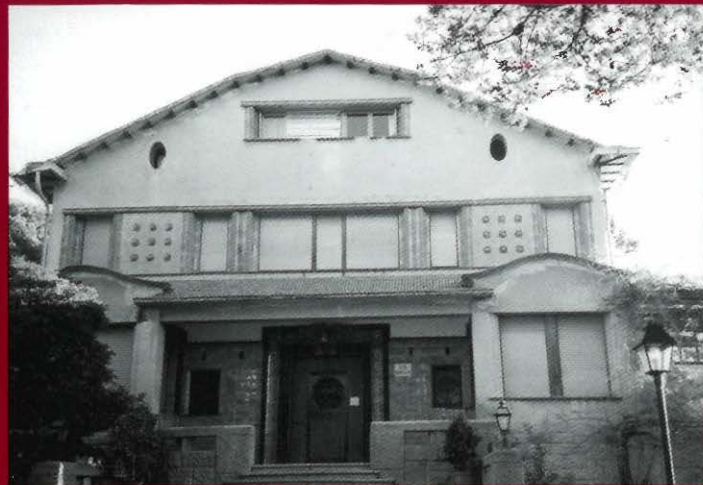
⁴² *Los Sitios*, 11-5-1943, p. 5.

⁴³ *Los Sitios*, 13-6-1943, p. 2.

⁴⁴ *Los Sitios* 16 i 17-6-1943, p. 1 i 2, 5, respectivament; *La Vanguardia Española*, 16-6-1943.

⁴⁵ *Ampurdán. Semanario Comarcal de FET y de las JONS*. Figueres, 6-9-1944.

manyes, de les quals tenim la certesa que almenys la meitat havien entrat a Espanya per Irun. El grup de 106 dones molt probablement provenia del funcionariat de la França ocupada, d'on hauria hagut de marxar arran del progressiu alliberament del país veí del jou nazi per part de les tropes aliades. Les 106 acollides al xalet Casas tenien edats compreses entre els 19 i els 61 anys, per bé que en la seva majoria es tractava de noies menors de 30 anys. Per aquesta raó hi predominaven les solteres, encara que n'hi havia també algunes de casades o vídues i, fins i tot, tres de separades. Bona part de les hostatjades de les quals coneixem professió –46 noies sobre un total de 67– exercien l'ofici de secretària, mentre que entre la resta hi havia ocupacions diverses, com bibliotecària, infermera, mestra, modista o intèrpret⁴⁶. Probablement la seva estada a Sant Pol fou relativament curta, atès que la documentació en què hem localitzat els seus noms dóna a entendre que foren reubicades en altres punts del país on el Reich disposava igualment de serveis d'hostalatge –per exemple, a Cercedilla, Barcelona o Madrid–. D'altres, en canvi, foren repatriades, de manera que el 29 de desembre de 1944 quinze d'aquelles noies causaren baixa a la residència de Sant Pol amb motiu del seu trasllat a l'estranger. Malgrat tot, el mes de febrer de 1945 el local estava encara en funcionament –tal com es desprèn de l'anunci aparegut a la premsa gironina en aquella data amb què es requeria una persona per a treballar de cuinera a la residència– i, durant el mes de maig, després de la capitulació d'Alemanya, probablement quedaven encara algunes noies al xalet⁴⁷. Mentrestant, les potències vencedores havien establert que els béns mobles i immobles alemanys a l'estranger s'inclourien dins el cistell de les compensacions de guerra que havien d'assumir les potències derrotades. D'acord amb el requeriment dels governs aliats, el Govern espanyol dictà el 5 de maig de 1945 un decret llei en què es bloquejaven els béns oficials alemanys a l'estat. Un mes més tard, el 5 de juny, les potències vencedores de la Segona Guerra Mundial constituïren un Consell de Control Aliat que es convertia en el representant legal d'Alemanya sobre l'escena internacional i que havia d'encarregar-se per tant de negociar la tutela dels béns alemanys radicats en països que –com era el cas d'Espanya– s'havien declarat neutrals durant la contesa bèl·lica. Paral·lelament, els aliats seguien reclamant a Franco l'extradició dels membres del Partit Nazi que havien aprofitat la seva permanència en territori espanyol per refugiar-s'hi, a la qual cosa el Govern franquista oposà en nombroses ocasions diverses traves. El confinament d'aquells alemanys s'havia estat realitzant des del mes de novembre de 1944, és a dir, amb anterioritat a l'acabament de la Segona Guerra Mundial i l'ensulsiada definitiva del Tercer Reich, en diversos centres d'arreu de l'estat –entre ells, algun balneari de Caldes de Malavella–, on les condicions d'estada d'aquells hostes tan

singulars no es pot dir que fossin precisament precàries⁴⁸. Segons les nostres estimacions, el final de l'Hogar Alemán de can Casas podria situar-se entre juliol i agost de 1945, i cal imaginar que degué tenir un desenllaç precipitat però no precisament traumàtic. El personal que encara quedava a l'edifici fou evacuat, i la directora del centre, també de nacionalitat alemanya, es traslladà a Barcelona, on a finals de 1946 regentava un bar restaurant. El desmantellament de la institució tampoc no degué repercutir negativament en el futur de Schwenke, que continuà residint a Sant Feliu i el juliol de 1946 treballava encara a la fàbrica C.A. Greiner. El tancament de la residència deixà abandonats a l'interior del xalet una quantitat important de mobles i altres objectes d'ús, que els còsols d'Anglaterra i Estats Units, després de visitar les instal·lacions, determinaren que fossin subhastats amb la finalitat de recaptar fons econòmics per a beneficència. La realitat, però, fou tota una altra, i la subhasta fou manipulada per l'alcalde de Sant Feliu, Vicenç Gandol, amb la col·laboració de l'inspector de Policia, Luis Díaz Moré, que aconseguiren així apropiarse fraudulenta i gairebé la totalitat d'aquell material a un preu molt inferior al del seu valor, en una prova inqüestionable de la corrupció institucionalitzada que imperava des d'alguns dels racons del règim franquista. Gandol s'apropià personalment de part d'una biblioteca i diversos llits, matalassos, mantes, coberts i armaris, que amagà a casa seva i que s'encarregava de vendre a través del cap dels guàrdies urbans de l'Ajuntament, Sr. Pujol. Així mateix, una màquina

⁴⁶ AMSFG, Fons de l'Ajuntament, Secció X, u.i. 5636.

⁴⁷ *Los Sitios*, 14-2-1945, p. 5; AMSFG, Secció X, u.i. 5636. 28-5-1945.

⁴⁸ AHG, Fons del Govern Civil, u.i. 364; "El Gobierno español precisa su actuación respecto a la repatriación de súbditos y bienes alemanes. Nota del Ministerio de Asuntos Exteriores", dins *La Vanguardia Española*, 7-5-1946.

A la dreta de la imatge s'intueix el porxo de la casa que es contempla a la fotografia de la pàgina 53.

(Autor: Salvador Estibalca)

Num. Nombre y apellidos edad estado civil Profesión

Num.	Nombre y apellidos	edad	estado civil	profesión
55	Rittner, Gretel	32	soltera	secretaria
56	Artner, Hilde	24	"	"
57	Deufel, Helene	"	"	"
58	Blatzheim, Gisa	"	"	"
59	Siegmund, Adel	"	"	"
60	Bachhaus, Ilse	"	"	"
61	Häs, Anneliese	"	"	"
62	Ostwald, Elisabeth	"	"	"
63	Kauch, Annemarie	"	"	"
64	Rossberg, Lisel	"	"	"
65	Schachel, Gerda	"	"	"
66	Steck, Christel	"	"	"
67	Gnitka, Elfriede	"	"	"
68	Kramer, Klara	"	"	"
69	Wojewka, Ruth	"	"	"
70	Wegmann, Anna	"	"	"
71	Walter, Maria	"	"	"
72	Winkel, Ruth	"	"	"
73	Kallies, Gisela	"	"	"
74	Sommerfeld, Herta	"	"	"
75	Egger, Helga	"	"	"
76	Stoher, Maria	"	"	"
77	Baloh, Annaliese	"	"	"
78	Mahler, Rut	"	"	"
79	Slatina, Milla	"	"	"
80	Schäfer, Genaida	"	"	"
81	Unglaube, Hedwig	"	"	"
82	Kraiser, Hilde	"	"	"
83	Speck, Betty	"	"	"
84	Veterinall, Luise	"	"	"
85	Leinacki, Maria	"	"	"
86	Byroska, Helene	"	"	"
87	Panzer, Elfi	"	"	"
88	Weber, Marianna	"	"	"
89	Friedenberg, Elise	"	"	"
90	Pensold, Friedel	"	"	"
91	Hennecke, Martha	"	"	"
92	Giltsch, Helma	"	"	"
93	Spaefeld, Anni	"	"	"
94	Winkel, Gisela	"	"	"
95	Ajeck Herma	"	"	"
96	Veigt Ilse	"	"	"
97	Schreibner, Theres	"	"	"
98	Tidlen Emma	"	"	"
99	Gänlich, Maria	"	"	"
100	Scherr Adele	"	"	"
101	Fassemer, Lilli	"	"	"
102	Fassemer, Bertha	"	"	"
103	Richter Hedy	"	"	"
104	Ullrich, Heda	"	"	"
105	Brockmann, Elisabeth	"	"	"
106	Schäfer, Melanie	"	"	"
1	Rudolf Ilse	36	casada	asistencia medicina
2	Stöcker v. Hedekamf Frieda	41	viuda	"
3	Stolley Martha	45	casada	"
4	Baumgartner Maria	26	soltera	secretaria 2) 3750
5	Göndwiltz, Gisela	25	soltera	estudiante
6	Erdmer, Margot	25	casada	secretaria 2) 3764
7	Fennel, Leopoldine	35	casada	secretaria 2) 3759
8	Pallasch, Helene	29	separada	"
9	Loos, Maria	36	casada	madista
10	Bartsch, Helaine	44	soltera	secretaria 2) 3734
11	Walter, Charlotte	47	soltera	"
12	Hartmann, Sophie	32	"	Korrespondente
13	David, Johannes	39	"	secretaria
14	Kopelke, Lore	25	"	" 2) 3725
15	Kreis Helene	22	"	madista 2) 3725
16	Hahn, Therese	31	"	"
17	Klingmair, Maria	53	"	"
18	Bartenstein, Vera	28	"	"
19	Boyer, Erika	28	soltera	lab. rebuque
20	Fapat, Ruth	28	soltera	Korrespondente 2) 3754
21	Wof, Helene	23	"	"
22	Vollhardt, Emmi	27	viuda	"
23	Hoffmann, Runt	44	"	" 2) 3732
24	Joch, Rilli	18	soltera	secretaria
25	Wigand, Edith	41	"	" 2) 3767
26	Funge, Margarete	25	"	secretaria 2) 3764
27	Sch Uae, Dorothea	25	"	Madista 2) 3764
28	Bacherle, Heidi	26	casada	secretaria 2) 3721
29	Weschlag, Margt Hilde	34	soltera	asistencia 2) 3716
30	Berkes, Rosa	23	casada	dentista
31	Kaiser, Rosal	32	"	secretaria 2) 3718
32	Glaeske, Anni	34	soltera	"
33	Konnerschmidt Rosa	35	casada	"
34	Dendenhausen, Otti	31	separada	secretaria
35	Kywinski, Anni	37	soltera	enfermera 2) 3723
36	Nicola, Insa	23	"	" 2) 3727
37	Andres, Thekla	23	"	" 2) 3733
38	Hallbauer, Christine	32	casada	"
39	Haag, Anne	51	soltera	" 2) 3731
40	Hanne, Emmi	45	"	interprete 2) 3735
41	Müller, Eriette	24	"	secretaria
42	Hacke, Gerda	21	"	secretaria
43	Hacke, Gerda	25	"	infancia 2) 3726
44	Kiesling, Edith	25	"	" 2) 3747
45	Eisen, Agnes	31	casada	secretaria 2) 3759
46	Kaiser, Xilra	38	casada	"
47	Gänlich, Maria	24	soltera	secretaria 2) 3755
48	Geirres Juli	28	soltera	secretaria
49	Gölners Hilde	22	soltera	" 2) 3763
50	Möliners, Hilde	22	viuda	" 2) 3745
51	Happ, Irngard	24	soltera	secretaria 2) 3746
52	Hennecke, Anna	34	soltera	secretaria 2) 3759
53	Wendt, Margarete	23	soltera	"
54	Streich, Gisela	23	soltera	"
55	Heinemann, Charlotte	28	soltera	"

d'escriure fou venuda a l'Ajuntament a través d'un home de palla, i un tresillo de vímet i una tauleta a joc els adquirí per 140 pessetes una dona que es dedicava a foliar botons. Es donà fins i tot la situació que, quan l'Ajuntament de Sant Feliu hagué de moblar la residència d'estiu oferta al governador civil per a passar-hi la temporada de vacances de 1946, l'esmentat cap dels guàrdies urbans estigué a punt de portar-hi un dels llits que hi havia hagut a l'Hogar Alemán. Per la seva banda,

l'inspector es quedà un aparell de ràdio que per ell sol ja tenia més valor que el total de les 6.000 pessetes recaptades a la subhasta, com també, entre altres objectes, alguns matalassos i mantes. De fet, Gandol i Díaz ja havien intentat sense èxit d'apoderar-se il·lícitament d'aquells béns amb anterioritat a la subhasta. Fou en una ocasió en què —després de traslladar-se al xalet Casas amb el camió municipal i aconseguir allunyar la parella de guàrdies que, seguint ordres de la superioritat, custodiava l'edifici— es veieren obligats a desistir del seu intent davant les protestes de la directora de la residència i per tal d'evitar un escàndol. Ambdós socis sabien prou bé què hi havia a la casa i el negoci altament lucratiu que podia desprendre's de l'espòli dels mobles allí abandonats. No en va, devien acudir amb certa freqüència al xalet no només per raó dels càrrecs públics que exercien, sinó també per la bona relació d'amistat que fins poc temps enrere havien mantingut amb la directora del centre. Es donava el cas que abans de la fi de la guerra aquesta última ja havia rebut instruccions del seu consolat en el sentit de regalar l'esmentada ràdio a l'inspector de policia i —segons s'afirmava en una investigació posterior— "es posible que ante la realidad de los acontecimientos, juzgando inminente la incautación de los muebles del Hogar por la Comisión de control aliada se pusiera de acuerdo con ellos [és a dir, amb Gandol i Díaz] para sacar el mejor partido de la situación, escamotenado tantas cosas quizá con la esperanza de que se le resarciera más tarde de su justo precio o aproximado valor, promesa que no debió ser cumplida por cuanto aquella amistad y confianza se trocó luego en despecho de la aludida alemana hacia los citados señores, quienes, según las malas lenguas temerosas de que descubriera sus trapicheos, dieron en alguna ocasión, por razón de sus cargos, informes tendenciosos con la piadosa intención de reintegrarla a su Patria, para librarse así de comprometedoras revelaciones". Tot i l'espòli "legal" efectuat pel tàndem format per l'alcalde i l'inspector de policia, després de la subhasta encara quedà a l'antic Hogar Alemán algun altre aparell o objecte d'utilitat; entre ells, una nevera que anà a parar a mans de dos ciutadans americans que fins poc temps enrere treballaven a la casa Armstrong de Palamós i que abans de retornar al seu país la vengueren a un veí de Palafrugell per 11.000 pessetes⁴⁹.

⁴⁹ AHG, Fons del Govern Civil, u.i. 131, informes sobre activitats de l'exalcalde Vicenç Gandol, novembre-desembre 1946.

Sumari

- 9 **Una feina necessària i ben feta**
Salomó Marquès Sureda
- 14 **Presentació**
Miguel Núñez González
- 16 **Introducció**
Àngel Jiménez Navarro - Esther Plaza Massó - Jordi Gaitx Moltó
 - 17 **La necessitat de recuperar la memòria històrica**
Àngel Jiménez Navarro
 - 20 **Investigació i divulgació: la doble finalitat del Grup de Recerca de l'Època Franquista de Sant Feliu de Guíxols (GREF).**
Esther Plaza Massó
 - 23 **El context històric previ al franquisme**
Jordi Gaitx Moltó - Esther Plaza Massó
 - 23 El primer terç del segle XX
 - 24 La Segona República
 - 26 La Segona República a Sant Feliu de Guíxols
 - 27 La Guerra Civil
 - 30 La Guerra Civil a Sant Feliu de Guíxols
 - 31 **La repressió franquista: aspectes generals, precisió de termes i abast de la repressió**
Àngel Jiménez Navarro

34 I. La configuració local del nou règim

Marc Auladell Agulló

35 El nou ordre provisional

- 35 L'entrada de les tropes *nacionals* i les convulses primeres setmanes
- 40 L'elecció de les autoritats locals provisionals

46 La definició dels òrgans de poder del Nuevo Estado: nous protagonistes, vells coneguts

- 46 L'adequació i encaix de les autoritats locals. El personal de la comissió gestora i del jutjat municipal
- 54 El Partit Únic. La Falange guixolenc i l'evolució del feixisme en una Europa en guerra
- 69 Religió i poder. L'Església de Franco
- 77 L'Exèrcit i els cossos d'ordre i seguretat. Sant Feliu, una ciutat ocupada militarment

84 La dinàmica del poder

- 84 La recompensa als mèrits de guerra. L'accés a l'administració local i altres prebendes
- 92 El poder de la informació com a instrument de control polític i social
- 98 El Frente de Juventudes i la Sección Femenina, instruments específics d'enquadrament social
- 102 La desarticulació del moviment obrer i el dirigisme de les relacions laborals
- 106 La manifestació pública del poder i la litúrgia del règim
- 114 La misèria de la postguerra. L'atur, la gana i l'Auxilio Social
- 118 La corrupció institucionalitzada
- 125 El desgast de les autoritats locals. Entre la manca de compromís i l'adhesió incondicional

130 El desenllaç de la Segona Guerra Mundial: el franquisme davant el nou context polític internacional

- 130 La dictadura amenaçada. L'adopció de mesures preventives i dissuasòries
- 134 La recerca de l'acceptació exterior del règim i del consens intern
- 140 La destitució de l'alcalde i el nomenament d'una nova gestora transitòria
- 145 La simulació democràtica. Del referèndum de 1947 a les primeres eleccions municipals de 1948

157 Annexos

- 157 Annex I: Autoritats municipals i eclesiàstiques locals (1939 - 1949)
- 161 Annex II: Delegacions i serveis locals de Falange a Sant Feliu de Guíxols, amb indicació dels seus responsables identificats (1939 - 1949)

166 II. L'exili de 1939

Jordi Gaitx Moltó

167 La frontera

- 167 La condició de l'exiliat/da
- 168 Semàntica de l'exili
- 169 Precedents històrics

171 Identitat de l'exili de 1939

- 171 Metodologia i fonts
- 172 Quantificació

- 176 Perfil
- 180 Factors causants de l'exili

183 Concentració (febrer 1939 - abril 1939)

- 184 La retirada
- 188 A l'altra banda de la frontera
- 190 De pas pels camps de Sant Genís de Fontanes i Prats de Molló
- 190 Argelers
- 193 Sant Cebrià
- 196 Llibertat per a una minoria
- 196 Barcarès. Els primers retorns a Espanya
- 198 Bram
- 199 Els visitants dels camps

199 Diàspora (abril 1939 - setembre 1939)

- 199 Diferents possibilitats d'escapar de l'internament
- 201 Els ajuts als refugiats a França i els embarcaments a Amèrica
- 201 *L'Espagne c'est fasciste*
- 203 Pèssimes perspectives de treball a la França de preguerra
- 205 El fort de Cotlliure, *camp spécial*
- 207 L'entrada a l'Espanya de Franco

208 Una nova guerra (setembre 1939 - novembre 1942)

- 208 El camp de Vernet i altres camps d'internament polític
- 211 De presoners a treballadors
- 217 La Residència d'Intel·lectuals de Montpeller
- 219 Persecució de l'exili des d'Espanya
- 221 La successió de Companys i els primers temps d'Irta

223 Amèrica (setembre 1939 - agost 1944)

- 223 L'arribada dels exiliats a Amèrica
- 224 La República Dominicana
- 225 Treball i oci a Mèxic
- 226 El PSUC a Mèxic

227 La fi de la guerra (novembre 1942 - agost 1944)

- 228 Repressió i resistència
- 229 Camps i batallons disciplinaris
- 232 Els camps nazis, tram final
- 233 La fi de la Residència de Montpeller
- 235 La difícil vida quotidiana
- 236 Desenllaç de la guerra a Europa
- 237 La retirada alemanya i l'operació de les bales de suro

238 El desencís polític (1944-1954)

- 239 La fi de la guerra mundial. El maquis apunta al franquisme
- 240 La modificació de la condició de l'exili
- 243 L'exili a posteriori
- 244 L'exili a l'Amèrica Llatina
- 246 Represa lliure de l'acció política

- 248 La represa de la CNT
- 249 Governs a l'exili, dimissió de Josep Irla i moviment llibertari a França
- 254 Les forces polítiques antifranquistes a l'interior

254 La lenta desaparició de l'exili (1954-1975)

- 255 Treball i cultura als països d'assentament
- 257 Últims retorns. El franquisme i l'exili
- 260 Catalunya, malgrat l'exili

262 Annexos

- 262 Annex I: Exiliats/des 1936 a Sant Feliu de Guíxols sense retorn a la ciutat abans de desembre de 1940
- 263 Annex II: Exiliats/des de Sant Feliu de Guíxols el 1939 sense retorn a la ciutat abans de desembre de 1940
- 271 Annex III: Refugiats amb permanència a França de fins a 16 mesos

274 III. La repressió directa

Àngel Jiménez Navarro

275 Introducció i primeres actuacions repressives

- 275 La repressió directa
- 278 En el context comarcal
- 282 Les primeres actuacions locals

290 Els camps de concentració i unitats disciplinàries

- 290 Introducció
- 290 Camps de concentració i batallons de treballadors
- 293 Els avals
- 299 Unitats disciplinàries

301 Els consells de guerra

- 301 El marc legal
- 306 El procediment d'un judici militar
- 308 Causes acumulades i consells de guerra
- 309 Alguns testimonis guixolencs
- 350 Disposicions penals, concessions d'indult i llibertat vigilada
- 354 Cens dels presos en règim de llibertat vigilada

360 Altres organismes i sistemes de repressió

- 360 El Tribunal de Responsabilidades Políticas
- 361 Entitats i persones de Sant Feliu afectades per la Llei de Responsabilitats Polítiques
- 363 Depuració dels treballadors de l'administració local
- 366 Depuració dels treballadors de la companyia del tren
- 366 Humiliacions, prestacions i multes imposades per les autoritats locals
- 369 Altres formes de repressió directa
- 371 La primera resistència i oposició al franquisme

376 IV. La dona, exponent de la repressió indirecta

Verònica García López

377 Concepte de la repressió indirecta

378 Educació i adoctrinament

- 378 La gran família
- 381 Acció Catòlica
- 382 Patronat Parroquial d'Obreres
- 382 La Sección Femenina
- 386 L'Auxilio Social
- 386 El Servicio Social

389 Moral, Església i altres normes i prohibicions

- 389 L'Església i el gènere
- 393 La moral i l'honra del país
- 395 La doble moral
- 398 Les normes quotidianes

410 Les desigualtats de les dones

- 411 Allò "natural" en la dona
- 413 La dona, transmissora de valors
- 414 Homes i dones davant la llei
- 416 La parella, un primer pas
- 418 El matrimoni
- 419 L'adulteri
- 419 El divorci
- 421 La maternitat
- 423 L'avortament i anticonceptius
- 425 El treball
- 430 La llar
- 434 El sexe
- 435 La prostitució

438 Annexos

- 438 Annex I: Llei de protecció de la família
- 439 Annex II: Patronat de la protecció de la dona
- 439 Annex III: Normes per a la censura moral d'espectacles
- 441 Annex IV: Ordre sobre els balls
- 442 Annex V: Llei d'avortament

445 Conclusions

459 Bibliografia

467 Fonts documentals

471 Sigles

473 Agraïments